

PŘÍPRAVA NÁSTROJE PRO PREDIKCI VÝVOJE MENŠÍCH OBCÍ NA ZÁKLADĚ POPSANÝCH DISPARIT[#]

DESIGN OF A TOOL FOR PREDICTION OF SMALLER MUNICIPALITIES' DEVELOPMENT BASED ON DETERMINED DISPARITIES

VOJVODÍKOVÁ Barbara, MIHOLA Marek, VOJVODÍK Martin

Abstract

The article should introduce the project: "The assessment model for adjudication of regional disparities and the methodical procedure of its use". The grant giver is the Ministry for regional development of Czech Republic. Recipient is Ataco s.r.o. Research team consists of researchers, municipal employees and software analysts.

The aim of the project is to design a model and implement it as a software tool which should help representatives of smaller municipalities in decision making about key investments. After entering inputs about a municipality and a type of planned investment it should predict the future development of the municipality. It should act as an independent advisor. Knowledge base of the model is made upon gathered data from selected municipalities and upon determined set of disparities (either in positive or negative sense) and factors which had impacted them in comparable municipalities. The project is focused on municipalities of 500 to 3000 inhabitants.

The project is being solved from 1.4.2007 to 31.3.2010 and it is divided into five sub-objectives. In present the first sub-objective is finishing which aim was to determine criteria for sample municipalities' selection. This sample will be further processed and inquired in order to prepare data base for model design. We attempted to find such criteria, that the selected sample would form representative sample from the perspective of disparities in the development of number of inhabitants, standards of living, geography, history, etc.

Key words: regional disparity, rural development, investment, assessment model

Abstrakt

Tento příspěvek seznamuje zájemce s projektem "Návrh hodnotícího modelu pro posouzení disparit a metodický postup pro jeho využívání" WD-41-07-1, který je řešen v rámci „Výzkumu pro řešení regionálních disparit“ Ministerstva pro místní rozvoj. Příjemcem podpory je ATACO s.r.o, a projektový tým je sestaven z výzkumných pracovníků, zástupců veřejné správy a softwarových analytiků.

Cílem projektu je zpracovat software, který by měl sloužit především zastupitelům menších obcí při rozhodování o investicích v obci. Při zadání vstupních údajů o obci a plánovaného typu investice by měl na základě vložených dat předvídat budoucí vývoj v obci. V podstatě by měl být něco jako nezávislý pozorovatel. Datový základ je založen

[#] Článek je zpracován jako jeden z výstupů výzkumného projektu "Návrh hodnotícího modelu pro posouzení disparit a metodický postup pro jeho využívání" registrovaného u Ministerstva pro místní rozvoj, pod evidenčním číslem WD-41-07-1

na souboru informací o vybraných obcích a na vytvořené množině disparit (v kladném i záporném smyslu) a faktorů, které tyto disparity ovlivňují a ovlivňovaly u srovnatelných obcí. Projekt je zaměřen na obce s počtem obyvatel nad 500 a do 3000.

Projekt je řešen v období 1. 4. 2007 do 31.3.2010 a je rozdělen do pěti dílčích cílů. V současné době je ukončen první dílčí cíl, jehož cílem bylo stanovit kritéria pro výběr obcí, které budou pasportizovány, to znamená že informace o nich budou tvořit základní datovou základnu pro zpracování modelu. Snahou bylo vytvořit taková pravidla pro jejich výběr, aby jejich soubor tvořil reprezentativní vzorek z hlediska disparit vývoje obyvatel, životní úrovně, geografie, historie apod.

Klíčová slova: Regionální disparita, rozvoj venkovských obcí, investice, hodnotící model.

Úvod

Obce v prostoru České republiky se nevyvíjejí homogenně a i v rámci regionů nebo lokalit lze najít významné rozdíly. Regionální nebo meziregionální disparita je chápána jako nerovnost, různost nebo rozdílnost, a to jak ve vývoji, tak ve stavu k určitému časovému okamžiku. Nerovnosti, které zjišťujeme za pomoci statistických šetření jsou však něčím podmíněny a byly něčím vyvolány. Předpokládá se že obce, které vychází z přibližně stejných podmínek, jak co do polohy, zalidnění, věkové struktury, by se měly v průběhu let vyvíjet velmi podobně, přesto tomu tak není. Právě zkoumání faktorů které vyvolávají rozdíly jsou předmětem našeho výzkumu. Vzhledem k omezené možnosti pracovního týmu a času je především zkoumán vliv různých typů investic na celkový vývoj.

Rozhodnutí o investici je významnou volbou pro každé zástupce obce. Jejich rozhodování je mnohdy ovlivňováno zvláště u menších obcí místními loby, vzájemnými vazbami v obci a dalšími faktory a rozhodnutí není vždy přísně racionální. Proto je naším záměrem vytvořit nástroj, který by napomáhal při rozhodování mezi různými typy investic v obci (zaměření je na obce od 500 do 3000 obyvatel) a to na základě modelace budoucího vývoje po aplikaci investice. Modelace bude vycházet právě z popsaných disparit ve vývoji a faktorů, které tyto nerovnosti ovlivňovaly.

Aby takovýto model mohl vzniknout je zapotřebí získat data z relevantního vzorku obcí a popsat jejich vývoj. Původní myšlenkou bylo zpracovat vývoj posledních 15 let nicméně vzhledem ke sčítání domů a bytů v roce 1991 jsme termín prodloužili v podstatě na 17 let.

Literární přehled

Předkládaný projekt se dotýká řady vědních disciplín. Je to jednak problematika sběru dat, dále tvorba dotazníků, (3), (9) a dále multikriteriální analýza (10) a v neposlední řadě jsou to regionální disparity obecně (6).

Materiál a metodika

Pro vytvoření modelu je nezbytná datová základna, která bude následně analyzovaná a vyhodnocována a na jejímž základě vznikne výše popsaný model. Aby mohl být celý projekt realizován jsou potřeba následující kroky, výběr obcí, které budou pasportizovány, vytvoření pasportu, vyplnění pasportu a databáze obcí, analýza kritérií a faktorů ve vazbě na disparity a následné vytvoření „hodnotícího modelu“.

Výsledky

První dílčí cíl, který byl ukončen k 30.9.2007 směřoval k vytvoření skupiny obcí, které budou pasportizovány.

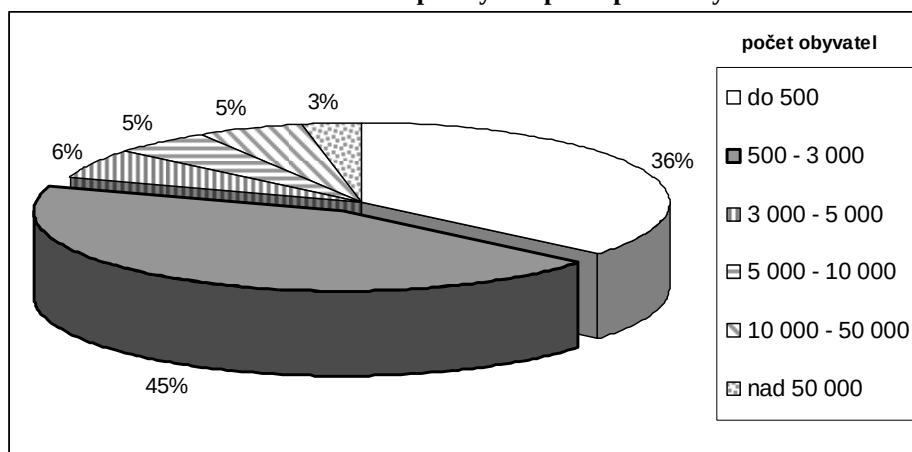
Úkolem dílčího cíle bylo stanovit kritéria pro výběr lokalit tak, aby jejich soubor tvořil reprezentativní vzorek z hlediska disparit vývoje, životní úrovně, včetně geografie, historie, apod. Pro výběr byla zvolena následující třístupňová struktura kritérií.

1. stupeň - výběr základní skupiny obcí
2. stupeň - z těchto obcí vybrat podskupiny se shodnými vlastnostmi - dále jen podskupiny
3. stupeň - v rámci podskupin se shodnými vlastnostmi vybrat takovou dílčí podskupinu, ve které jsou rovnoměrně zastoupeny nebo nezastoupeny vlastnosti ve 3. stupni uvedené

Výběr skupin dle stupňů

V 1. stupni bylo jako kritérium pro vytvoření základní skupiny obcí zvolen počet obyvatel. Protože hlavní cíl řešení – vytvoření modelu pro posouzení disparit - je určen pro menší obce, byla zvolena hranice počtu obyvatel od 500 do 3000.

Obrázek 1 – Územní rozloha obcí z celkové plochy ČR podle počtu obyvatel



Zdroj: Zpracováno dle internetové stránky Českého statistického úřadu www.czso.cz a (1)

Tato skupina reprezentuje vzorek 2181 obcí s celkovým počtem obyvatel 2.378 863 - data k 1.1.2007 (2), což při celkovém počtu 10 196 838 obyvatel České republiky představuje přibližně 23%. Tyto obce zaujímají 45 % celkové rozlohy České republiky.

Ve druhém stupni byla zvolena kritéria, která vybrané obce (dle počtu obyvatel) rozdělí do skupin se shodnými vlastnostmi. Po uvážení byly ze souboru vyloučeny obce ze středočeského kraje, protože hlavní město Praha představuje významného zaměstnavatele a z pohledu celé ČR vytváří velmi specifický prostor. Například na Kladensku si z 20 000 zaniklých pracovních míst našlo práci v Praze až 15 000 ekonomicky aktivních obyvatel. (4). Pro další výběr zůstalo 1804 obcí.

Pro třetí stupeň byly zvoleny vlastnosti (kritéria) pro jednotlivé podskupiny obcí, přičemž se použití těchto vlastností pro výběr odvíjí jednak od jejich významu a dále od velikosti podskupiny skupin obcí, na které jsou aplikovány.

Shrnutí kritérií, které indikují jednotlivé podskupiny a k nim příslušející kritéria 3. stupně jsou uvedeny v tabulce 1

Zdrojem dat pro výběr dle kritérií byly (1), (5), (7) a (8).

Tabulka 1 - Shrnutí kritérií druhého a třetího stupně pro různé podskupiny, které indikují 2. a 3. stupeň

pod skupina	2. stupeň- kritérium	3. stupeň - kritérium
zemědělská	80,1 - 100 % zornění	rozdíl mezi počtem obyvatel nad 60 let a mezi 0-14 lety
		kanalizace
		škola 1- 9. třída
		ekonomicky aktivní obyvatelstvo
		kraj
nezemědělská	méně než 25% zornění	kanalizace
		škola 1- 9. třída
		kraj
rekreační	procento evidenčních čísel nad 30%	kanalizace
		ekonomicky aktivní obyvatelstvo
		kraj
průmyslová	v roce 1989 významný průmyslový podnik	kanalizace
		současný průmysl
		kraj
zalidnění	přírůstek min. 10%	rozdíl mezi počtem obyvatel nad 60 let a mezi 0-14 lety
		kanalizace
		škola 1- 9. třída
		ekonomicky aktivní obyvatelstvo
		kraj
vylidnění	úbytek min. 5%	kanalizace
		škola 1- 9. třída
		kraj
nebezpečí povodní	území zasažitelné stoletou vodou nad 5% katastru	rozdíl mezi počtem obyvatel nad 60 let a mezi 0-14 lety
		kanalizace
		škola 1- 9. třída
		ekonomicky aktivní obyvatelstvo
		kraj
nížiny	do 200 m n.m	rozdíl mezi počtem obyvatel nad 60 let a mezi 0-14 lety
		kanalizace
		škola 1- 9. třída
		ekonomicky aktivní obyvatelstvo
		kraj
podhorské a horské	nad 500 m.n.m.	rozdíl mezi počtem obyvatel nad 60 let a mezi 0-14 lety
		kanalizace
		škola 1- 9. třída
		ekonomicky aktivní obyvatelstvo
		kraj
památky	přístupná kulturní nebo dostupná přírodní památka	kanalizace

Diskuse

Vzhledem k tomu že v současné době je zpracována pouze první přípravná fáze projektu je možno předložit k diskusi soubor kritérií, které byly zvoleny případně vymezení typů obcí. Za všechny příklad vymezení průmyslové obce, případně průmyslového regionu kterou (1) popisuje na základě podílu ekonomicky aktivních obyvatel zaměstnaných v průmyslu, kdežto v tomto projektu je za rozhodující pro obec brána v úvahu lokace průmyslového podniku přímo v obci.

Závěr

Na základě výše popsaného postupu bylo do konečného souboru obcí vybráno celkem 202 obcí z jednotlivých podskupin a 14 obcí ve zvláštním výběru - obce, které mají některý z ukazatelů výrazně odlišný. Celkem bylo vybráno 216 obcí. V současné době se připravuje vlastní pasport. Celý projekt bude dokončen začátkem roku 2012, Kdy bude pořádán pro zástupce obcí seminář jak ovládat vytvořený software a kde jim také bude bezplatně předán.

Literatura

- [1] Bína, J. *Regionální vyhodnocení stavu a trendů ekonomické skladby obyvatel České republiky*, Spisy Zeměpisného sdružení, číslo 10
- [2] Český statistický úřad. *Statistický lexikon obcí České republiky 2005*. Ottovo nakladatelství s.r.o., Praha, 2005. ISBN 80-7360-287-3
- [3] Kuta, V., et al. *Metody průzkumu a hodnocení ploch*. Sub-objective 2: Research on industrial areas regeneration methods, pp.3-15, 1988.
- [4] Martinec, P. a kol. *Vliv ukončení hlubinné těžby na životní prostředí*. ANAGRAM, Ostrava, 2006. ISBN 80-7342-098-8
- [5] Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Územně identifikační registr adres*. [CD-ROM]. MPSV, Praha, 2007.
- [6] Ministerstvo pro místní rozvoj. *Národní rozvojový plán 2004-2006*. MMR, Praha. 2003
- [7] Národní památkový ústav. *Vyhledávání v zpřístupněných památkách* [online]. [cit. 2007-06-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.npu.cz/zprist/vyhledavani/>>.
- [8] Pamětihodnosti.cz. *Přírodní památky* [online]. [cit. 2007-06-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.pametihodnosti.cz/k/15/offset/1.html>>.
- [9] Příbová a kol. *Marketingový výzkum v praxi*. Grada publishing, 1996
- [10] Říha, J. *Hodnocení vlivu investic na životní prostředí : multi - kritériální analýza*. Academia, Praha, 1995

Adresa autora/ů:

Jméno autora/ů Barbara Vojvodíková, Doc. Ing. Ph.D, Martin Vojvodík, Ing
Organizace ATACO s.r.o
Ulice, Lešetínská 676
PSČ Město, 707 00 Ostrava - Kunčice
Stát Česká republika
Telefon +420 59 568 6979
E-mail barbara.vojvodikova@ataco.cz, , martin.vojvodik@ataco.cz

Jméno autora/ů Marek Mihola, Ing.
Organizace VŠB - Technická univerzita Ostrava
Fakulta / katedra Fakulta stavební
Ulice L. Poděštná 1875
PSČ Město 708 33 Ostrava - Poruba,
Stát Česká republika
Telefon +420597321307
E-mail: marek.mihola@vsb.cz